

Note that the investigator who directly investigates criminal offenses must be fully prepared to counter the participants in an effective investigation, because not all persons can contribute to the investigation and by any means can prevent certain procedural actions or delay their implementation [1].

Based on the foregoing, it can be concluded that the work of an investigator requires a significant amount of skills, and also consists in psychological readiness to conduct appropriate procedural actions and interact with persons who have committed criminal offenses. That is, all the psychological impact that the investigator feels during his work completely affects the readiness of a person to work in the law enforcement sphere, and in this system it is inalienable to pay attention to his well-being and state of his health.

In our opinion, it will be important to constantly engage in sports, because along with physical activity, aggression disappears and a person becomes calmer.

References

1. Кримінально-процесуальний кодекс України: Кодекс України від 11.09.2020 р. № 113-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020.
2. Шепитько В. Ю., Коновалова В. О., Журавель В. А. Криміналістика: підручник. Право, 2008. 464 с.

Вікторія Володимирівна ДУБРОВІНА,
*ад'юнкт кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПІДОЗРЮВАНОВОГО НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

У сучасній науці кримінального процесуального права неповнолітні особи мають особливий статус та відносяться до особливої юридичної категорії. Неповнолітні особи, які вчиняють кримінальні правопорушення, не здатні у повній мірі дати оцінку своїм вчинкам та наслідкам такого вчинку, тому категорія осіб, які причетні до вчинення кримінальних правопорушень набувають статусу «підозрюваного» у кримінальному провадженні. Досудове розслідування кримінального провадження в якому підозрюваним є неповнолітня особа не може проводитись без такої слідчої дії як допит.

Відповідно до п. 12 ч. 1 ст. 3 КПК України – неповнолітня особа – малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, в той же час положення п. 11 ч. 1 ст. 3 КПК України роз'яснює визначення терміну «малолітня особа», тобто це дитина до досягнення нею чотирнадцяти років [1].

Положення ст. 42 КПК України, роз'яснює визначення поняття «підозрюваний» – це особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276-279 КПК України повідомлено про підозру, або особа, яка затримана за підозрою увчиненні кримінального правопорушення.

Отже, ураховуючи зміст статей КПК України, можемо визначити, що неповнолітній підозрюваний – це малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, якій у порядку, передбаченому статтями 276-279 КПК України повідомлено про підозру, або особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення [1].

Проблематику особливостей допиту неповнолітніх підозрюваних висвітлено у наукових статтях таких вчених: В. Бахін, Л. Васильєва, Ю. Гошовська, С. Корнакова, В. Романюк, О. Сергєєва, О. Тertiшник, Л. Удалова, В. Шепітько та інших вчених правової науки.

При допиті неповнолітнього підозрюваного не варто обмежуватись знаннями кримінального процесуального права, також важливо знайти до дитини психологічний підхід, встановити контакт, щоб дитина не почувала себе дискомфортно. Показання, які надає неповнолітній підозрюваний на стадії досудового розслідування, які зафіксовані у протоколі допиту неповнолітнього підозрюваного мають важливе значення та є основними доказами уже на стадії судового розгляду, але за умови, якщо така слідча дія проведена відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства та доказ визнано допустим.

Варто також зазначити, що з урахуванням психологічних і вікових особливостей неповнолітніх правопорушників Генеральна Асамблея встановила Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються провадження правосуддя щодо неповнолітніх, («Пекінські правила»), на яких необхідно акцентувати увагу у нормах законодавства кожної країни та вони повинні застосовуватися під час досудового розслідування та судового розгляду справ категорії таких осіб. «Пекінські правила» діють разом із основними процесуальними гарантіями, передбаченими ст. 14 Пакту про цивільні та політичні права. «Пекінські правила» встановлюють, що особи, які ведуть провадження у цих справах та наділені владними повноваженнями, повинні володіти відповідною кваліфікацією. Вказується, що будь-яку справу неповнолітнього від початку слід вести швидко, не допускаючи жодних непотрібних затримок (правило 20). А також те, що право неповнолітнього на конфіденційність має поважатися на всіх етапах, щоб уникнути заподіяння йому шкоди через непотрібну гласність або через шкоду репутації (правило 8) [4].

У положенні ч. 1 ст. 226 КПК зазначено, що допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. Тобто, перед початком допиту неповнолітньої особи у статусі підозрюваного, слідчий повинен залучити до кримінального провадження законного представника неповнолітнього підозрюваного, про що винести відповідну постанову.

Такими особами, відповідно ч. 2 ст. 44 КПК України є батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності – опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки та піклування, установ та організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній [1].

Залучення педагога або психолога для участі при проведенні допиту неповнолітньої особи, на нашу думку, повинно відбуватись із урахуванням місця навчання дитини, так як неповнолітній підозрюваний навчається у шкільному закладі або ж у закладі середньої освіти, тому і вибір педагога або психолога повинен бути із співробітників навчального закладу, де дитина здобуває освіту. При цьому, необхідно попередньо встановити, у яких відносинах перебуває дитина та педагог [3, с. 32].

Також, варто зауважити, що відповідно до ст. 52 КПК України, участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні щодо осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років – з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою. З цього випливає, що допит неповнолітнього підозрюваного проводиться обов'язково за участю захисника.

Зміст ч. 2 ст. 226 КПК України передбачає, що допит неповнолітньої особи не може продовжуватись без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день [1].

Цікавою є думка Ю. Гошовської, яка зазначає, що за необхідності проведення слідчих дій «по гарячих слідах», зокрема допитів та одночасних допитів указаної категорії осіб у складних кримінальних провадженнях, тривалість допитів не більше двох годин протягом дня є недостатньою. Зокрема, коли йдеться про складні кримінальні провадження, певний час протягом допиту неповнолітнього підозрюваного може бути відведено лише встановленню психологічного контакту слідчого з неповнолітнім [2, с. 132].

Кримінальне процесуальне законодавство передбачає, що особам, які не досягли шістнадцятирічного віку, роз'яснюється обов'язок про необхідність давання правдивих показань, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання, про що у протоколі зазначається підписом неповнолітньої особи та її законного представника [1].

У кримінальному-процесуальному законодавстві не передбачено положення, що досудове розслідування у кримінальних провадженнях відносно неповнолітніх осіб повинно проводитись уповноваженою на це особою. Але ми вважаємо, що досудове розслідування кримінального провадження, де фігурантами є неповнолітні особи, повинно проводитись так званим «ювенальним слідчим». Таким слідчим може бути службова особа органу Національної поліції, яка має досвід практичного стажу 3 роки та уповноважена в межах компетенції, передбаченої КПК України, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень вчинених неповнолітніми особами.

Перелік використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України (КПКУ), 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Гошовська Ю. В. Допит неповнолітніх у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. № 2/1 (18), 2016. С. 130-133.
3. Корнакова С. В., Сергеева О. С. Психологічні та тактичні особливості першого допиту неповнолітнього підозрюваного. *Пролог: журнал про право*. № 3, 2017. С. 29-35.
4. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») ООН; Правила, Міжнародний документ від 29.11.1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211#Text.

В'ячеслав Михайлович ЄДНАК,
заступник начальника відділу
Дніпропетровської обласної прокуратури,
доктор юридичних наук

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВІДКРИТТЯ МАТЕРІАЛІВ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ СТОРОНИ ЗАХИСТУ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Чи не найдієвішим, а інколи і єдиним, способом документування злочинної діяльності, передбаченим чинним Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України), на сьогоднішній день є інститут проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД).

Однак при використанні результатів проведених НСРД як доказів у кримінальному судочинстві виникає чимало як технічних, так і процесуальних аспектів.

Одним із дискусійних питань є обов'язковість ознайомлення сторони захисту в порядку ст.290 КПК України з матеріалами, які стали підставою для проведення НСРД, зокрема ухвалами Апеляційних судів.

Верховний Суд України неодноразово у своїх рішеннях, наприклад у постанові від 16.03.2016 у справі №671/463/15-к, зазначав, що невідкриття матеріалів сторонами в порядку ст. 290 КПК України є окремою підставою для визнання таких матеріалів недопустимими як докази. При цьому, відкриттю, окрім протоколів, у яких зафіксовано хід та результати проведення певних дій, в обов'язковому порядку підлягають і матеріали, які є правовою підставою проведення таких дій (ухвали, постанови, клопотання), що забезпечить можливість перевірки стороною захисту та судом допустимості результатів таких дій як доказів.

Разом з цим, судова практика на сьогоднішній день відійшла від імперативності вищезазначеного твердження щодо обов'язковості відкриття сторони захисту ухвал Апеляційних судів, які стали підставою проведення НСРД, однак за певних умов.